

Мойсеєнко Олеся Миколаївна,
*заступник директора департаменту – начальник управління
Департаменту бухгалтерського обліку НБУ,
аспірантка кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ВИКЛИКИ ЩОДО ОБЛІКУ ТА ДИДЖИТАЛ-ЗВІТНОСТІ В ФОРМАТІ XBRL В УКРАЇНІ

Диджиталізація та диджитал-трансформація бізнесу набувають все більшої актуальності як у світі, так і в Україні. Так як бухгалтерський облік, аналіз та аудит є ключовою ланкою в збиранні, обробці та наданні інформації для широкого кола користувачів, то з розвитком диджитал-технологій вимоги до такої інформації суттєво підвищуються. Якщо раніше вирішення таких питань розглядались більше в площині автоматизації процедур обліку, формування звітності та аудиту, розширення вимог до розкриття інформації, своєчасності та достовірності, то наразі до цього додаються питання представлення інформації у диджитал-форматі, а не просто оцифрованих електронних файлів звітності, що спрощує процедури аналізу та аудиту, підвищує їх ефективність.

Як і раніше, важливими питаннями для українських науковців є проблеми та перспективи впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), але наразі до них додано дослідження актуального напрямку формування звітності в форматі XBRL. Такі питання розглядались Шульгою Т., Уманців Г., Бойко Р., Мельниченко О., Івахненко С. та ін.

Питання є особливо актуальним у зв'язку з тим, що згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» уже з звітності за 2020р. більше 5000 підприємств України, а саме підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, підпадають під вимоги складання та подання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності на основі таксономії фінансової звітності за МСФЗ в єдиному електронному форматі XBRL.

В межах запровадження в Україні єдиної Системи фінансової звітності (СФЗ) за новим форматом звітування, передбачається подання звітності суб'єктами звітування у форматі, що визначається центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку (Мінфін) до центру збору, операційне управління яким здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Подача звітності буде здійснюватися за принципом «єдиного вікна», тобто через єдиний ресурс, доступ до якого будуть мати різні регулятори та державні органи.

СФЗ є інтегрованою системою, що дозволяє отримувати, перевіряти, обробляти та розкривати фінансову звітність суб'єктів звітування та їх

аудиторських звітів на основі використання електронних документів у форматі Inline XBRL (iXBRL), що розроблені на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами. iXBRL або Inline XBRL – це відкритий стандарт, який дозволяє щоб один і той же документ був наданий у двох ракурсах: для зручного читання людиною та структуровано у формі машинозчитувальних даних. iXBRL використовується мільйонами компаній по всьому світу для підготовки фінансової звітності у форматі, який надає структуровані дані, які потрібні регуляторам та аналітикам, в той же час дозволяючи надавачам звітності зберігати повний контроль над компонуванням та презентуванням звіту. iXBRL застосовує стандарт HTML, який використовується для забезпечення веб-сторінок світу, і вбудовує в нього додаткові "теги", що надають значення цифрам та звітам у форматі, зрозумілому для комп'ютера [1].

Процес складання та подання звітності можна представити наступними послідовними етапами: 1) щорічне затвердження та публікація на www.ifrs.org Таксономії МСФЗ (*IFRS Taxonomy*); 2) публікація Міністерством фінансів українського перекладу Таксономії фінансової звітності за МСФЗ; 3) оприлюднення регуляторами Таксономії фінансової звітності з урахуванням унікальних українських лейблів, внесених регуляторами, для підприємств, банків та страхових компаній; 4) складання фінансової звітності суб'єктами звітування; 5) валідація (перевірка) звітності суб'єктами звітування; 6) виправлення помилок\невідповідностей у звітності суб'єктами звітування; 7) затвердження звітності суб'єктами звітування та надання висновків суб'єктами аудиторської діяльності; 8) подання звітності через «єдине вікно».

Майже на кожному з етапів процесу наразі спостерігаються не прості виклики. Якщо *IFRS Taxonomy 2020*, випущений Фондом МСФЗ (м. Лондон, Велика Британія), опубліковано 16.03.20р., то переклад Таксономії фінансової звітності за МСФЗ затверджено Міністерством фінансів України лише через 8 місяців – 13.11.20р.[2]. Відповідно, це не дає можливості врахувати вимоги для оперативного налаштування\перебудови системи аналітичного обліку та звітності суб'єктів звітування для поточного року.

Законодавством України дозволяється використовувати будь яке програмне забезпечення (ПЗ) для складання фінансової звітності в форматі iXBRL. На поточний момент основним ПЗ в Україні є безкоштовне iXBRL Report, розроблене компанією «Джевера», та платне ПЗ: medoc, CaseWare Ukraine, Мебиус. Валідація – це процес перевірки, чи вірно складена фінансова звітність і чи відповідає вона правилам валідації, що закладені в Таксономію UA XBRL МСФЗ. Основним продуктом для валідації iXBRL звітів в Україні є безкоштовне ПЗ Arelle та платне Altova XML Spy.

Щодо реалізації етапів 3 - 5, то більшістю банків, що здійснювали в червні – жовтні 2020р. тестування складання та валідації звітності за вимогами UA XBRL МСФЗ 2019, виявлено значну кількість помилок та невідповідностей, які мали бути усунуті, проте можливості повторного тестування станом на 01.12.20р. ще не надавались. Також суб'єктам звітування станом на 01.12.20р. не надано для ознайомлення та тестування таксономію звітності UA XBRL МСФЗ 2020. Відповідно, жоден з суб'єктів звітування не має впевненості щодо успішної

валідації звітів не тільки через можливі власні помилки, а й через помилки, що закладаються як контролі при крос-перевірках показників звітності. Для суб'єктів звітування також не зрозуміло на якому рівні такі помилки можуть виправлятися (регулятори чи постачальники ПЗ).

Щодо етапу 7, то у суб'єктів звітування немає впевненості, що це не призведе до удорожчання послуг аудиту.

Щодо етапу 8, а саме подання звітності, то критично важливим є питання термінів звітування. З одного боку, з відтермінуванням подання інформації її корисність знижується, але з іншого, враховуючи складність впровадження таксономії, наявність помилок ПЗ, відсутність впевненості щодо виправлення наявних помилок та не виникнення нових помилок найближчим часом, значні обсяги ручної роботи для складання звітів – це величезне навантаження на суб'єктів звітування в і так непростий кризовий період. Наприклад, директива 2013/34/EU Європарламенту від 26.06.13р.[3], розробники якої дотримувались принципу «розумного регулювання», вимагає від держав-членів необхідності забезпечити публікацію підприємствами належним чином затвердженої річної фінансової звітності та звіту про управління, разом із висновком, поданим офіційним аудитором протягом обґрунтованого періоду часу, який не повинен перевищувати 12 місяців після дати балансу. Відповідно, термін звітування для першого запровадження *IFRS Taxonomy* міг би бути подовжений без застосування заходів впливу, а, враховуючи ряд недоліків щодо застосування Таксономії звітності, можна було б запровадити «перехідний період» та складати і затверджувати для такого періоду лише основні форми звітності.

Підводячи підсумок можна відзначити, що необхідність диджиталізації фінансової звітності на основі *IFRS Taxonomy* є суттєвим якісним зрушенням для всіх підприємств України так як сприяє підвищенню оперативності та якості інформації та, відповідно, конкурентоздатності компаній в умовах глобалізації ринків капіталу. Проте, підготовка, затвердження, опублікування звітності основними суб'єктами звітування у форматі XBRL, разом з висновком суб'єкта аудиторської діяльності, до 30.04.21р. є серйозним викликом з огляду на поточну технічну частину питання та обмеженість у часі. Реалії впровадження, а також обмеженість комунікацій у зв'язку з пандемією коронавірусної хвороби, вимагають як активізації роботи щодо урегулювання методологічних питань по *IFRS Taxonomy*, доопрацювання програмних продуктів, так і необхідності «розумного регулювання» термінів та обсягів звітування.

Список використаних джерел

1. iXBRL. What is iXBRL? URL: <https://www.xbrl.org/the-standard/what/ixbrl/>
2. Про затвердження перекладу Таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності: наказ МФУ від 13.11.2020. №709. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20709_.pdf
3. DIRECTIVE 2013/34/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC.